

Δρ. Κωνσταντίνος Χίζαρης

Ο συνθέτης **Leo Brouwer**

*μια διεισδυτική ματιά στη ζωή
και το έργο του*

Ο συνθέτης Leo Brouwer: μια διεισδυτική ματιά στη ζωή και το έργο του - Δρ. Κωνσταντίνος Χίζαρης

ISBN: 978-618-5178-10-9

Copyright © Εκδόσεις Cambia 2018

Εκδότης: Τσάκαλος Στρατής

Σελιδοποίηση/Εξώφυλλο: Εκδόσεις Cambia

Συγγραφέας: Δρ. Κωνσταντίνος Χίζαρης

Επικοινωνία με το συγγραφέα: chizaris@gmail.com

Επικοινωνία με τις Εκδόσεις: info@cambiabooks.gr

www.cambiabooks.gr

Join us on Facebook: Cambia Editions

1. Εισαγωγή	5
2. Ο καλλιτέχνης Leo Brouwer και η μουσική του για κιθάρα	7
2.2. Σύνοψη της πολιτικής ιστορίας της Κούβας στον εικοστό αιώνα	10
2.3. Η Κουβανική μουσική στον εικοστό αιώνα	14
2.4. Η καλλιτεχνική εξέλιξη του Leo Brouwer	17
2.5. Εξωμουσικές επιρροές	21
2.6. Ο συγγραφέας Leo Brouwer	23
2.7. Ο συνθέτης Leo Brouwer	25
2.8. Συνθετικές Περιόδους	28
2.8.1. Πρώτη περίοδος (1955-1964)	30
2.8.2. Δεύτερη περίοδος (1968-1978)	32
2.8.3. Τρίτη περίοδος (1979-2003)	33
2.8.4. Τέταρτη περίοδος (2004-..)	36
2.9. Συμπεράσματα	37
3. Αναλύσεις δύο (2) αντιπροσωπευτικών έργων του Leo Brouwer για σόλο κιθάρα	39
3.1. Γενικοί προβληματισμοί	39
3.2. Μεθοδολογία	41
3.3. Πρώτη περίοδος: Elogio de la danza (1964)	47
3.3.1. Εισαγωγή	47
3.3.2. Ανάλυση	49
3.3.2.1. Α' μέρος: Lento	49
3.3.2.2. Β' μέρος: Obstinato	61
3.3.3. Επίλογος	73
3.4. Δεύτερη περίοδος: La espiral eterna (1971)	74
3.4.1. Εισαγωγή	74
3.4.2. Ανάλυση	76
3.4.3. Επίλογος	94
3.5. Τρίτη και τέταρτη περίοδος	95
3.5.2. Κριτικές σκέψεις και προβληματισμοί	97
3.5.1. Παρελθόν, παρόν και μέλλον	97
Leo Brouwer: Βιογραφικά στοιχεία	100
Appendix 1: Prime Forms and Vectors of Pitch-Class Sets	102
Βιβλιογραφία	104
Άρθρα	106
Διπλωματικές εργασίες-διατριβές-δημοσιεύσεις	112
Λεξικά	112
Διαδικτυακοί σύνδεσμοι	112
Εργογραφία κιθάρας	114
Συνολική Εργογραφία	117

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Σ'αυτά γίνεται διαπραγμάτευση του θέματος της καλλιτεχνικής μορφής του κουβανού συνθέτη και κιθαρίστα Leo Brouwer και της μουσικής του για κιθάρα. Οι έρευνες που έχουν προηγηθεί της παρούσης για το έργο του συνθέτη είναι ομολογουμένως λιγότερες, εστιάζουν δε, άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο, στη παρουσίαση και ανάλυση υφολογικών και τεχνικών χαρακτηριστικών από κάποια συγκεκριμένη συνθετική περίοδο (βλ. κεφ. 2.8.)

Πρόθεσή μου είναι αφενός να δώσω το στίγμα της δημιουργίας του Leo Brouwer και τη θέση του μέσα στο παγκόσμιο πολιτισμικό γίγνεσθαι ως κιθαρίστα, συνθέτη και καλλιτέχνη με έντονες πνευματικές ανησυχίες, και αφετέρου, μέσω της ανάλυσης δύο αντιπροσωπευτικών έργων του – ένα από την 1η και 2η συνθετική περίοδο αντίστοιχα – να αναδείξω τα μουσικά και εξω-μουσικά στοιχεία που ενίοτε κυριαρχούν, αλλά και να ρίξω φως στις διεργασίες οργάνωσης του φθογγικού και μοτιβικού υλικού. Ο απώτερος στόχος μέσα από την εκπόνηση αυτής της διατριβής είναι η βαθύτερη κατανόηση της μουσικής του συνθέτη αυτού αλλά και της προβληματικής στην οποία εντάσσεται όλη η καλλιτεχνική του δημιουργία.

Η πορεία αυτής της εργασίας ξεκινάει στο πρώτο μέρος από τη σκιαγράφηση των συνθηκών μέσα στις οποίες έδρασε και δημιούργησε ο συνθέτης. Πρώτα δίνεται μια σύνοψη της πολιτικής και οικονομικής ιστορίας της Κούβας στον εικοστό αιώνα. Μέσα από αυτή την παρουσίαση γίνονται αντιληπτές οι ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούσαν στο νησί αυτό, οι οποίες βεβαίως επηρέαζαν, άλλοτε αρνητικά και άλλοτε θετικά, την καλλιτεχνική ζωή.

Στη συνέχεια εστιάζω στην κουβανική μουσική του εικοστού αιώνα. Δίνοντας το στίγμα της κουβανικής εθνικής σχολής και της φιλοσοφικής βάσης πάνω στην οποία έδρασε και δρα μέχρι σήμερα η πρώτη, αντιλαμβανόμαστε μεν πληρέστερα τις ρίζες της κουβανικής μουσικής, κατανοούμε δε τις επιδράσεις που δέχθηκε και αφομοίωσε ο συνθέτης στο έργο του. Ο Leo Brouwer είναι μια μορφή, η οποία, όχι τυχαία, συμπυκνώνει την κουβανική κιθαριστική παράδοση, ως ικανότατος εκτελεστής κιθάρας. Αποτελεί ένα σημαντικό κρίκο στην αλυσίδα των κιθαριστικών προσωπικοτήτων, συνθετών και διδασκάλων των προηγούμενων αιώνων: D.Aquado – F.Tárrega – E.Pujol – I.Nicola – L.Brouwer. Η τελευταία διαπίστωση, σε συνδυασμό με τη προσωπική μου θετική στάση που ανέκαθεν είχα, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της επαφής μου ως σπουδαστής κιθάρας με τη μουσική του Leo Brouwer, αποτέλεσαν την αφορμή για τη συγγραφή μιας πρώτης, λιγότερο διεξοδικής και ερευνητικής, εργασίας για τη μουσική του συνθέτη.

Ταυτόχρονα όμως ο Leo Brouwer είναι συνεχιστής και μιας άλλης μακρόχρονης καλλιτεχνικής παράδοσης. Μέσα από τις παράλληλες ιδιότητές του ως συνθέτης, εκτελεστής, διευθυντής ορχήστρας και συγγραφέας, συμμετέχει ενεργά στην καλλιτεχνική ανάταση του τόπου του, που μέχρι τα μέσα του εικοστού αιώνα αγωνιζόταν για μια ουσιαστική ανεξαρτησία και ελευθερία. Αγωνίζεται για μια κουβανική μουσική, που διατηρεί τα πρωτογενή στοιχεία από την παράδοσή της, αλλά και αγκαλιάζει την «οικουμενική» της προοπτική.

Προχωρώντας βαθύτερα, επιχειρώ μια αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μουσικής του Leo Brouwer, όπως και στις επιρροές που δέχεται ο συνθέτης, τόσο από το χώρο της μουσικής όσο και έξω απ'αυτόν. Γίνεται μια ταξινόμηση των έργων του για κιθάρα (σόλο και μη) βάσει των χρονολογικών ορίων αλλά και υφολογικών χαρακτηριστικών κάθε περιόδου, και τέλος, παραθέτω τα συμπεράσματα και την αξιολογική μου θέση όσον αφορά τους αισθητικούς προσανατολισμούς του συνθέτη και την εν γένει καλλιτεχνική του στάση.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας επιχειρείται μια λεπτομερής ανάλυση δύο αντιπροσωπευτικών και σημαντικών έργων του συνθέτη για σόλο κιθάρα από τις δυο

πρώτες συνθετικές του περιόδους. Αναγνωρίζοντας τους κινδύνους που ενέχει πάντα η μουσική ανάλυση ενός έργου, παραθέτω τους σχετικούς μου προβληματισμούς, όπως και τους στόχους που θέτω και φιλοδοξώ να πραγματοποιώ μέσω της ανάλυσης των επιλεγθέντων έργων. Λαμβάνοντας υπ'όψιν τις ιδιαιτερότητες της συνθετικής γραφής του Leo Brouwer πάνω στην κιθάρα, αποτελεί προσωπική επιλογή ο συνδυασμός των «παραδοσιακών» τεχνικών ανάλυσης –αποσαφήνιση φόρμας και περιεχομένου- με στοιχεία από τις σύγχρονες τεχνικές (βλ. κεφάλαιο 3.1.)

Κλείνοντας την εισαγωγή, ο γράφων κρίνει αναγκαίο να διευκρινίσει τρία ζητήματα:

- Το πρώτο αφορά την απόδοση των ξένων ονομάτων και μουσικών όρων στην αγγλική γλώσσα, σύμφωνα με τη βάση δεδομένων του διαδικτυακού μουσικού λεξικού Oxford Music Online.¹ Η παράθεση και χρήση του εξελληνισμένου ονόματος ή όρου γίνεται μόνο σε περίπτωση δόκιμης παράδοσης. Ειδικά για την περίπτωση του ονόματος του Leo Brouwer, προτιμώ την παράθεση στην αγγλική γλώσσα, αφού η απόδοση στα ελληνικά μπορεί να γίνει ως “Μπράουερ” αλλά και ως “Μπρόουερ”. Δεδομένης της ελάχιστης βιβλιογραφίας στην ελληνική γλώσσα αναφορικά με το συνθέτη, δε θεωρώ δόκιμη κάποια εξελληνισμένη απόδοση του ονόματος².

- Το δεύτερο αφορά τη χρήση και αναφορά των βιβλιογραφικών πηγών για το 2ο μέρος της παρούσας διατριβής (κεφ. 2.1 ως 2.9.). Υπήρξαν ιδιαίτερες δυσκολίες στη διαπραγμάτευση του θέματος καθ'ότι η υπάρχουσα και διαθέσιμη βιβλιογραφία είναι πραγματικά λιγοστή. Εκτός των δημοσιευμένων εργασιών που παρατίθενται στο σχετικό παράρτημα, και κάποιων συνεντεύξεων του Leo Brouwer σε τρίτους, από τις οποίες μπορεί κανείς να αποκομίσει χρήσιμες πληροφορίες, στάθηκε αδύνατη η πρόσβαση σε άλλες υπάρχουσες πηγές, είτε λόγω εξάντλησής των είτε για λόγους ανωτέρας βίας. Γεγονός είναι ότι μέγιστη βοήθεια σ'αυτό το ζήτημα παρείχε η προσωπική γνωριμία με το συνθέτη, όπως και η συνδρομή του κιθαρίστα Κώστα Κοτσιώλη, ο οποίος διατηρεί στενές σχέσεις με τον τελευταίο. Οι παραπάνω συνθήκες είχαν ως αποτέλεσμα να υπάρχει λιγοστή βιβλιογραφική τεκμηρίωση για τα παραπάνω κεφάλαια.

¹ www.oxfordmusiconline.com

² Στην ελληνική αγορά κυκλοφορούν μέχρι στιγμής δυο βιβλία που αναφέρονται ειδικά στο πρόσωπο του Leo Brouwer.

Αυτά είναι:

- Κορίτου, Σίσση, *Leo Brouwer – Η νιότη στη μουσική*, εκδ. Παπαρηγορίου-Νάκας, Αθήνα 1988
- Χίζαρης, Κώστας, *Ο Leo Brouwer και η μουσική της Κούβας*, εκδ. Σύγχρονη Μουσική, Αθήνα 2004